Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет
Навчально-науковий інститут бізнес-технологій «УАБС»

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Збірник матеріалів
ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції
(Суми, 23 листопада 2017 року)

Суми
Сумський державний університет
2017

УДК 336.011

Пахненко Олена Михайлівна,
к. е. н., доцент
Сумський державний університет, м. Суми

АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ ІНКЛЮЗИВНОСТІ

На сьогоднішній день питання оцінки рівня фінансової інклюзивності є важливим напрямком досліджень як на національному, регіональному, так і на міжнародному рівні, оскільки в сучасній економіці саме з фінансовою інклюзивністю пов'язується якість та динаміка економічного зростання і подолання бідності. Важливість та складність питання фінансової інклюзивності зумовило виникнення багатьох підходів до оцінки її рівня. Ряд міжнародних інститутів і організацій (Світовий банк, МВФ, ОЕСР, Базельський комітет з питань банківського нагляду та інші) проводять збір статистичних даних, розрахунок та аналіз показників фінансової інклюзивності. Крім того, сформувалися нові міжнародні та регіональні організації та структури, діяльність яких спрямована на сприяння підвищенню рівня фінансової інклюзивності – Альянс з фінансової інклюзивності (Alliance for Financial Inclusion – AFI), Глобальне партнерство за фінансову доступність (Global Partnership for Financial Inclusion – GPFI), Microfinance Information Exchange (MIX), Finscope тощо [4].

Найбільш комплексні дослідження фінансової інклюзивності та змін її рівня за широким переліком показників регулярно проводяться Світовим банком (база даних Global Findex), Міжнародним валютним фондом (Огляд фінансового доступу – Financial Access Survey

(FAS)) та Альянсом з фінансової інклюзивності (Alliance for Financial Inclusion – AFI).

У формуванні показників фінансової інклюзивності можна виокремити два основних підходи: оцінка фінансової інклюзивності зі сторони попиту та оцінка фінансової інклюзивності зі сторони пропозиції [2]. Прикладом використання першого підходу, орієнтованого на попит, можна вважати статистичну базу Global Findex. На сьогоднішній день Global Findex включає понад 100 показників стосовно заощаджень, позик, управління ризиками та здійснення розрахунків для 143 країн світу. У першій версії 2011 року Global Findex обмежувалась вимірюванням фінансової інклюзивності на основі даних про наявність банківських рахунків, які можна використати для здійснення платежів та отримання позик з деталізацією у 60 показниках для 148 країн світу. У 2014 році база даних Global Findex була доповнена новими показниками, які дозволили врахувати такі важливі аспекти фінансової інклюзивності, як використання мобільних грошей та проведення внутрішніх платежів [5]. Безумовними перевагами Global Findex є деталізація показників фінансової інклюзивності дорослого населення (старше 15 років) за віком, статтю, рівнем освіти, доходом та місцем проживання (міське та сільське населення).

Прикладом оцінки фінансової інклюзивності зі сторони пропозиції є «Огляд фінансового доступу» (FAS) Міжнародного валютного фонду. Дослідження FAS охоплює статистичні дані по іншим депозитним корпораціям, крім центральних банків (комерційні банки, кредитні спілки, фінансові кооперативи, депозитні мікрофінансові установи тощо), а також по іншим фінансовим корпораціям, крім фінансових допоміжних та пенсійних фондів (недепозитні мікрофінансові установи, страхові компанії, інші фінансові посередники). Зі сторони

користувачів фінансових послуг у дослідженні FAS виокремлені дві групи суб'єктів: нефінансові корпорації, включаючи малі і середні підприємства, та домогосподарства [3].

Альянс з фінансової інклюзивності (AFI) працює над розробкою єдиного підходу до оцінки фінансової інклюзивності та його поширенням на міжнародному рівні. При аналізі фінансової інклюзивності в методиці AFI використовується 2 групи показників – показники «доступу» («access») і показники «використання» («usage»). Перша група показників відображає можливість доступу до фінансових послуг з точки зору наявності фінансової інфраструктури. Друга група показників характеризує ступінь використання фінансових послуг [2].

Всі міжнародні організації тісно співпрацюють між собою при формуванні показників фінансової інклюзивності. Наприклад, дані «Огляду фінансового доступу» МВФ є основним джерелом інформації про фінансову інклюзивність з боку пропозиції. FAS містить вхідні дані для оцінювання обох аспектів фінансової інклюзивності: доступу до основних споживчих фінансових послуг (наприклад, кількість філій комерційних банків на 1000 кв. км, кількість банкоматів на 1000 кв. км, філії комерційних банків на 100 тис. дорослого населення) та використання основних споживчих фінансових послуг (наприклад, кількість вкладників кредитних спілок та фінансових кооперативів на 1000 дорослого населення, кількість кредитних рахунків у мікрофінансових установах на 1000 дорослих, питома вага банківських депозитів у ВВП, частка банківських кредитів малим і середнім підприємствам у ВВП) [3].

Незважаючи на значну увагу до проблем фінансової інклюзивності та активну участь провідних міжнародних організацій у її дослідженні, на сьогодні залишається

багато невирішених питань як щодо формування єдиного підходу до розуміння сутності фінансової інклюзивності, так і щодо оцінки її рівня. Серед основних недоліків застосовуваних методик оцінки фінансової інклюзивності варто відзначити наступні [1, 4]:

- збір статистичних даних часто обмежується показниками формалізованих фінансових послуг, наданих традиційними фінансовими посередниками; натомість, фінансові послуги, отримані від неформальних посередників (мікрофінансові організації, спеціалізовані онлайн платформи) не враховуються або враховуються частково;
- в більшості показників, що аналізуються, не враховується структура населення за рівнем доходів, тому проблема доступності фінансових послуг для бідного населення досліджується недостатньо;
- при аналізі доступності фінансових послуг використовуються показники наявності та кількості фінансових послуг і фінансових установ, проте поза увагою залишаються різноманітність видів фінансових послуг і їх якість, а також різноманітність видів фінансових посередників;
- в більшості методик недостатньо враховані показники якості фінансової, правової, інформаційної інфраструктури для забезпечення доступу до фінансових послуг, а також питання фінансової грамотності як фактора забезпечення фінансової інклюзивності.

Список використаних джерел

1. Ellis K. Investigating the impact of access to financial services on household investment [Electronic resource] / Karen Ellis, Alberto Lemma and Juan-Pablo Rud. – London: Overseas Development Institute, 2010. – 75 p. – Access mode: www.odi.org.uk

2. Financial Access 2011 : An Overview of the Supply-Side Data Landscape [Electronic resource] / Oya Pinar Ardic, Gregory Chen, Alexia Latortue // Access to Finance. Forum. – CGAP and International Finance Corporation, 2012. – № 5. – Access mode: https://www.cgap.org/sites/default/files/CGAP-Forum-Financial-Access-2011-An-Overview-of-the-Supply-Side-Data-Landscape-Jun-2012.pdf

3. Financial inclusion indicators [Electronic resource] / Proceedings of the workshop on "Financial Inclusion Indicators", co-hosted by the Bank Negara Malaysia, Sasana Kijang, Kuala Lumpur, 5-6 November 2012. // IFC Bulletin. – 2015. – No 38. – Access mode: https://www.bis.org/ifc/publ/ifcb38.pdf

4. IFC report on measures of financial inclusion – a central bank perspective [Electronic resource] // Bank for International Settlements. – June 2016. – Access mode: https://www.bis.org/ifc/publ/ifc_finan_inclu.pdf

5. The Global Findex Database 2014 : Measuring Financial Inclusion around the World [Electronic resource] / Asli Demirguc-Kunt, Leora Klapper, Dorothe Singer, Peter Van Oudheusden // World Bank Group; Policy Research Working Paper. – Access mode: http://www.worldbank.org/en/programs/globalfindex.